

FAÐIRVORIÐ

OG FLEIRI SÖGUR ÚR

„PRIÐJA RÍKINU“

ÚTGEFANDI:
BARÁTTUNEFNDIN
GEGN FASISMA OG STRÍÐI

Brennan og afleiðingar hennar.

Að vísu átti sér stað fasistiski grimmdarofbeldi í Þýzkalandi, og það í stórum stíl, fyrir 27. febrúar 1933. En atburðirnir 27. febrúar og dagana næst á eftir voru þó skilyrðið fyrir því að ofbeldi þetta næði hámarki og kerfisbundinni útbreiðslu, sem nú á sér stað í mynd hópfangelsana, hóppyndinga og hópmorða.

Síðari hluta kvöldsins 27. febrúar þaut sú fregn út um alla Berlín, að Ríkisþinghúsið stæði í ljósum loga. Hver maður, jafnvel þeir, sem mest voru undir áhrifum blekkingastarfsemi nazistanna, vissi þegar, hvað um var að vera: að þarna var um æsingabragð nazistanna að ræða, framið í því skyni að fá átyllu til lengi undirbúinna útrýmingarherferðar á hendur hinum stéttvísu verkalýð og forystu hans. Kvöldið 27. febr. mun tæpast hafa verið til sá maður í Berlín, sem í alvöru trúði þeim staðhaefingum, sem með öllum tækjum skoðanaframleiðslunnar var dreift út meðal fólksins; sem sé að kommúnistar hefðu kveikt í húsinu og að »hollenzki kommúnistinn van der Lubbe« (brennuvargurinn) hefði framíð ódæðið í umboði flokksstjórnar sósíaldemókrata.

En þarna var átyllan komin, sem nazista vantaði og hafði lengi vantað til þess að geta framkvæmt hina taumlausu ofsknarherferð á hendur verklýðssamtökum og fulltrúum þeirra. (Upprunalega hafði raunar verið ráðgert að leika morðtilraun á Hitler). — Ofsóknaræðið skall á, alveg samkvæmt leikskránni, gegn öllum þeim, sem voru á »svarta listanum« — og sumir höfðu verið þar árum saman — gegn öllum þeim, sem nazistar höfðu valið sér að bráð á hinni fyrirhuguðu nótt »löngu hnífanna«, Bartholomeusnótt þriðja ríkisins. Aðfaranótt hins 28. febr. voru þegar í stað all-

ir starfsmenn Kommúnistaflokkks Pýzkalands, sem hægt var að ná til, allir þingmenn flokksins, ritstjórar hans og blaðamenn fangelsaðir. Sömu örlög biðu ýmsra vinstri borgara úr menntamannastétt, svo sem friðarvina, endurbótasinnaðra skólamanna og þjóðfélagslegra umbótasinna, sem með engu móti urðu sakadír um byltingahug, en af nazistunum voru kallaðir »landráðamenn«, »æskulýðsspillar« og »lýðæsingamenn« fyrir starfsemi sína á þessum svíðum og ofsóttir fyrir það. Fangarnir voru fluttir ýmist á aðalöggreglustöðina eða í einhvern hinna illræmdu stormsveitaskála (Hedemannstrasse, Friedrichstrazse o. s. frv.), allt eftir því, hvort þeir voru handteknir af hinni reglulegu löggreglu eða þá »hjálparlöggreglu« nazistanna og stormsveitunum.

Hvernig farið var með fangana á þessum stöðum, því verður yfirleitt ekki lýst á hinu hlutraena máli frá segjandans. Í hinum raunsæjustu skýrslum hefir allra ráðvöndustu frásagnamönnum ekki tekizt hingað til, nema að mjög ófullkomnu leyti, að skýra frá því, á hversu ógurlegan, sannarlega helvízkan hátt óaldarlýður stormsveitanna, sem árum saman hafði verið sýktur af æsingaskrifum nazistanna, svalaði kvalaraæði sínu á varnarausum föngum. Þess vegna verður hér skýrt frá nokkrum staðreyndum, sem fram að þessu hafa ekki komið fyrir almenningssjónir. Erlendur sjónarvottur, sem í lok aprílmánaðar 1933 var tekinn höndum og hafður í haldi vikum saman á löggreglustöðinni við Alexanderplatz í Berlín, ábyrgist sannleiksgildi þeirra.

Hver fangi var fyrst í stað fluttur í sal, sem »útbúinn« hafði verið handa 48 manns, þ. e. a. s., þar sem voru 48 mjóir trébekkir. En í hverjum slíkum sal voru ekki hafðir 48 fangar, heldur að minsta kosti 70 og þó oftar allt að því 100, einu sinni jafnvel 114. Þar sem trébekkir þessir voru svo mjóir, að naumast var þar rúm fyrir einn mann, sváfu flestir á beru gólfinu. Nýjum föngum, sem leiddir voru þarna inn, mætti voðaleg sjón. Jafnvel þeim bandingjum, sem handteknir höfðu verið af hinni tiltölulega »mannúðlegu« löggreglu, en ekki að-

stoðarlöggreglu eða stormsveitum, hafði þó verið sleppt í klær stormsveitanna, til þess að þær fullnægðu á þeim hinni villimannlegu kvalanautn sinni. Líkamlegt ástand þessara manna allra var hroðalegt. Allur líkaminn var þann veg útleikinn af höggum og barsmíðum, að þeir gátu hvorki setið né heldur legið fyrir kvöldum. Pyndingarnar höfðu auðvitað ekki verið framdar á löggreglustöðinni sjálfri, heldur í »Horst-Wessel-húsinu«, sem áður hét Karl-Liebknecht-hús, en nú er orðinn aðsetursstaður nýstofnaðrar deildar hinnar pólitísku löggregla, sem hefir á hendi »baráttuna gegn bolsjevismanum«. Aðferð sú, sem þessi óaldarlýður stormsveitanna notaði og notar enn, er að einu leyti alveg fyrirfram ákveðin: Það virðast vera fyrirmæli, að fangarnir skuli »aðeins« barðir þann veg, að ekki hljótist beinbrot af, en að allur líkaminn sé í þess stað »laminn í kássu«, eins og þeir segja á »fagmálinu«. Fanginn er klukkutímum saman barinn með gúmmíkylfum og leðursvipum um allan líkamann og hnefahöggum í andlitíð. Að því búnu, venjulega eftir svo sem 3 klukkutíma, er hann fluttur aftur á löggreglustöðina, þar sem hann engist af kvöldum dögum saman. Þetta fer svo sem ekki fram með neinni leynd, heldur opinskátt og óhjúpað. Þegar barsmíðunum er lokið, eru fangarnir fluttir í hópklefa sinn á ný, og á næsta degi eru þeir teknir til læknismæðferðar fangelsisins. Þaðan útskrifast þeir svo sem »læknaðir«, eins og það er látið heita, (þ. e. með sárum þakinn líkamann) eftir svo sem vikutíma.

Vitanlega eru aðfarirnar ekki alltaf svona einfaldar. K., gamall starfsmaður Kommúnistaflokkssins þýzka, sem sat í fangelsi 1923—25, var hafður í haldi í Horst-Wessel-húsinu. Vinstri hljóðhimna hans var sprengd með lófahöggi. Auk þess var það »rannsakað« í heilan stundarfjórðung, hvort örið, sem hann hafði á maganum (því að hann hafði fengið kviðarskot í stríðiuu) gæti ekki rifnað upp undan kylfuhöggunum. Þessi aðgerð var framin af sjálfum fánaliðsforingja og forstöðumanni Horst-Wessels-hússins, en kontórdama hans, fróken Lamm

að nafni, stóð hjá og horfði flissandi á aðfarirnar. Eftir »yfirheyrluna« eru fangarnir barðir enn á ný, ádur en þeir eru látnir undirrita yfirheyrluskýrsluna svokölluðu. Ef óþokkarnir eru hræddir um að fanginn muni ekki láta þróngva sér til þess að undirrita þetta skjal, án þess að hafa lesið það ádur, þá er við höfð sérstök aðferð: Fanginn er með gúmmíkylfunni barinn aftan á hnakkann, mjög ótt og titt, þó »einungis« þannig, að beinin geti ekki brotnað. Á þennan hátt reyna þeir að framkalla léttan heilahristing. Að tveim eða þrem mínútum liðnum fer allt að hringsnúast fyrir augum fangans. Þá er þessu haett, og fanganum er skipað að undirrita skjalið, án þess að hann fái að lesa það. Á þennan hátt pynduðu þeir félaga okkar K. í samfleytt two daga, af því að hann neitaði að undirrita skjalið í þessu ástandi. Samt sem ádur fengu þeir ekki undirskrift hans. Yfirleitt má segja, án þess að verið sé á nokkur hátt að fegra hlutina, að félagar okkar beri sig framúrskarandi karlmannlega. Sjónarvottur sá, sem látið hefir oss í té þessár frásagnir, segir svo frá, að vikurnar sem hann var í varðhaldinu, hafi hann komið í kynni við um 300 félaga, sem mörgum hafði verið misþyrmt á hinn hryllilegasta hátt, en engum mætti hann, sem hafði látið bugast, siðferðilega eða sálarlega. Vonfesta og mótprói voru þeir eiginleikar, sem einkenndu sálarástand hvers einasta þessara byltingasinnuðu manna. Stundum var jafnvel hæðnin efst í þeim — sem sé þegar talið barst að hinum sósíaldemókratísku foringjum. Því að margir leiðandi menn Sósíaldemókrataflokksins og hinna óháðu verklýðsfélaga urðu jafnvel þarna í fangelsinu til athlægis frammi fyrir sínum fyrri áhangendum úr öreigastéttinni. Pegar t. d. formaður Afa-sambandsins, Stehr, líttill maður og gildur með ótrúlega stóran maga, settist á trébekk sinn og andvarpaði raunamæddur á svip: »Nú er ég orðinn 65 ára, og þetta er í fyrsta sinn, sem ég kemst í kast við lögregluna« — þá ætlaði hlátrinum í salnum aldrei að linna. »Fritz«, kall-

aði einn til félaga síns hinumegin í salnum, »hefirðu orðið var við nokkurn hægfara vöxt yfir í sósíalismann?«

Pað, sem aðeins er hægt að drepa lauslega á í þessum inngangi, eiga eftirfarandi frásagnir að gefa nánari hugmynd um. Þær eru skrifaðar af byltingasinnuðum rit höfundum úr öreigastétt, sem verið hafa sjónarvottar að þessari villimennsku eða þá orðið henni sjálfir að bráð. Lesandinn mun líka af þessum frásögnum fá nokkra hugmynd um það hugarástand, er ríkir hjá hinum stétta vísa verklýðsfjölða í »þriðja ríkinu«, sem er pyndaður, umsetinn, ofsóttur og árangurslaust beittur hverskonar andlegri nauðung — en þetta hugarástand einkennist af óbifanlegri ást og trausti á Kommúnistaflokknum og forystu hans, óbifanlegri samheldni, hugdirfsku og baráttuvilja undir hinu rauða merki og í anda kjörorðsins: »Prátt fyrir allt!«

Johannes R. Becher:

Og þess vegna, félagar . . .

Í þetta sinn hafði okkur ekki tekist að fylla »Sportpalast«-salinn. Við gátum ekki að neinu ráði auglýst þennan »síðasta fund« okkar. Kvöldið ádur var sagt, að hann hefði verið bannaður, en þegar til kom, var hann þó leyfður á síðustu stundu. Við gátum ekki auglýst hann í blöðunum, úr því sem komið var, og útbreiðslustarfíð var falið sjálfum hverfadeildunum. Í salnum voru auðir dílar, við því var ekkert haegt að gera. En þegar hljómsveit okkar tók að leika baráttusöngvana, þá skalf allt húsið af hrifningu, og auðu dílarnir lokuðust.

Félagi okkar, Wilhelm Pieck, átti að tala.

Hitler var kominn til valda — últið var ískyggilegt, menn spurðu sjálfa sig, hvað verða vildi. En við stóðum föstum fótum, staðráðnir í því að víkja ekki um eitt fótumál . . .

Pegar fundur er í Sportpalast, þá er allt umhverfið í uppnámi. Í miðri húsaþyrpingu liggja þessi heljarmiklu salakynni, sem taka 12000 manns, þegar fullskipað er. Brjóstrið á svölunum hverfur alveg; svo þétt hanga menn fram af því. Ræðumaðurinn talar og þjappar þessum 12 þúsundum saman í einn vöndul, loftið snarkar af frammíköllum, og að lokum tvístrast allt út í nöttina. Fólkið streymir í stórum hópum eftir Potsdamer Strasze og inn í hjágötturnar. Mannfjöldinn er eins og flóð, sem stundum getur orðið háskalegt. Bílar, strætisvagnar og sporvagnar synda eins og korktappar í mannþvögunni og komast hvorki aftur né fram, en flóðið freyðir bólvandi fram hjá þeim.

Allur borgarhlutinn umhverfis Sportpalast er eins og suðandi býflugnabú. Ölstofurnar eru pétt setnar, gluggarnir fullir af forvitnum andlitum, á svöllum hornhúsanna standa lögregluþjónar, og uppi á þaki gengur einn borgarbúinn fram og aftur og horfir niður í asfaldalinn. Undir Bülow-bognum byrjar þróngin fyrir alvöru. Niður Potsdamer strætið er greinileg stefna straumsins í áttina til Sportpalast. (Peir ganga meira að segja í föstum fylkingum yfir Potsdamar torgið með axlaðar fánastengur, enda þótt þá sé komið á bannsvæðið; á Potsdamerbrúnni hangir auglýsingaspjald með mynd af tveim lögreglumönnum og orðunum: „Takið eftir! Bannsvæði!“). En menn koma einnig frá Nollendorftorginu, fremstir hjóreiðamenn, sem gefa til kynna, að á eftir komi stærri fylking. Allt út að Wittenbergtorgi má sjá þess ljós merki, að eitthvað muni vera á seiði í Sportpalast. Þá kemur heil flóðalda frá Schöneberg, það úir og grúir á hverju götuhorni — lögregluþjónarnir hafa hneppt niður hökureiminni á hjálum sínum, eins og undir áhlaup. Hér er komið á stríðssvæði. Hraðboðavagnar og lögreglubílar þjóta fram hjá án afláts.

Petta var „síðasti fundurinn“ okkar.

Hjóreiðamenn, skrautsýningar, hnefaleikir — allt þetta hefir Sportspalast upp á að bjóða, þessi tólfþúsundmannaketill. Þar eru fegurðardrottningar krýndar, og

Kanadamenn sigra þar Berlínarbúa í íshochey með 19:4. Í Sportpalastsalnum miðjum er komið fyrir járnkrossi; hann tekur öllu með þolinmædi og langlundargeði. Brjóstarið svalanna er þakið svörtum tjöldum. Þar uppi má sjá orgel og búsúnublásara, því að nú er um að ræða trúarlegar hátíðasýningar í tilefni af föstudeginum langa. Sportpalast hefir góðan maga; það étur jafnt hjálpræðisherssamkomur sem Skagerrakminningaráthafnir. Það fagnar hinum fornlegu burtreiðarsýningum, þar sem Hindenburg og krónprinsinn sitja í heiðursstúkunni, á meðan riddaralið Friðriks mikla og Ziethenhúsararnir þeysa fram til áhlaups við fagnaðaróp áhorfendanna. Sportpalastsalurinn þolir sitt af hverju, og ennþá er hann ekki hruninn í rústir, hvað sem á hefir gengið. Menn minnast ef til vill atburðanna forðum, þegar Sósíaldemókrataflokkur Pýzkalands bauð okkur til „umræðufundar“ í Sportpalast. Kl. 5, þrem klukkutímum fyrir fundarbyrjun, hafði salurinn verið fylltur að þrem fjórðu hlutum af ríkisvarnarliði. Félagar okkar stóðu þétt langt út í strætin og hliðargötturnar. Aðeins þeim, sem gátu sýnt fram félagsskírteini Sósíaldemókrataflokkins, var hleypt inn. Síðan sagaði sósíaldemókratiski lögreglustjórin Grzesinski barsmíðaliði sínu, vopnuðu gúmmíkylfum og skammbryssum, á himn bíðandi mannfjölda. Lögreglan tvístraði mannþrónginni, sem hörfði undan í ofbodi, og menn tróðu hverir aðra undir, svo að blóðug slýs blutust af. Hún tróð fólkinu gegn um búðagluggana, þjappaði því upp í húsgöngin, margir voru ekki annað en sundurkramið kjötstykki með augu starandi í dauðans angist, höfuð blóðug og bólgin eftir gúmmíkylfurnar. Þetta voru „umræðurnar“, sem hin sósíaldemókratíska flokksstjórn allra vinsamlegast bauð okkur upp á.

Fánar okkar eru bornir inn eftir miðjum salnum. Rauðblikandi fánaskrúð myndar hálfhring umhverfis ræðustólinn framanvert. Við horfum á þessa rauðu, heitu fánabylgju — og hið innra með sjálfum okkur

rís heit, rauð bylgja, við stöndum uppréttir og syngjum »Internátiónalinn«.

Ég stend framarlega, svo sem í 20 skrefa fjarlægð frá ræðustólnum, og á því auðvelt með að sjá allt, sem gerist.

Við langt borð andspænis ræðustólnum sitja sósíaldemókratar og flokksleysingjar, karlar og konur. Þau eru frá Groszbeeren, félagar og flokkssystkyni »Reichsbanner«-mannsins*) Schlombach. Hin nazistíská morðsveit Treskes hafði deginum áður kveikt í húsi hans. Schlombach stökk út um gluggann og flýði, klæddur einni saman skyrtunni. Óbokkarnir skjóta á eftir honum og særa hann tveim handleggssárum. En brennurvargarnir bera það, að Schlombach hafi sjálfur kveikt í húsi sínu og sjálfur veitt sér skotsárin, og síðan er hann handtekinn fyrir þær sakir, að nazistarnir réðust inn til hans.

Félagi okkar Pieck varpar nú kveðju á félaga Schlombachs.

Rétt fyrir aftan hann vinstra megin sitja löggreglufulltrúi og löggreglufyrirliði. Báðir eru í yfirhöfn. Löggreglufyrirliðinn, ungar strákbjálfi með hárinu vandlega skipt á miðjum hvirfli, hefir lagt hjálminn frá sér á borðið og horfir á það, sem fram fer, með forvitnilugu og aulalegu augnaráði. Andlitið í heild sinni hleypur út í odd, þar sem nefbroddurinn er. Löggreglufulltrúinn er með skylmingaskrámu yfir þvera kinnina. Hann var þegar í fundarbyrjun talsvert aestur að sjá. Fyrir framan sig hefir hann nokkur blöð undir athugasemdir, og hann er alltaf að snúa blýantinum um fingur sér — það er auðséð, að hann hefir skipun um að leysa upp fundinn eins fljótt og tök eru á, hvað svo sem það kostar, og umfram allt áður en komið sé að síðasta þættinum.

Félagi okkar Pieck flytur ræðu sína á »máli þraelanna«. Ég hlusta á það með ánægju, hversu fimlega honum

*) Reichsbanner hélt varnarlið lýðveldisjafnaðarmanna í Þýzkalandi.

tekst að hrífa mann með sér á þessu nauðungarmáli, sem við erum nú neyddir til að tala. Hann kemur með myndir og líkingar, sem hverjum manni eru skiljanlegar, hann talar undir rós, sem löggin geta ekki með neinu móti hengt sig í, en sérhver áheyrandi grípur. Hann segir: »Ræðum okkar faest ekki útvartað, og þess vegna verður munnur okkar, félagar, þess vegna verðið þið sjálfir, félagar, að gerast sendistöðvar, sem dreifa óldum sínum í allar áttir og ekki verða truflaðar.«

Félagi Pieck er búinn að tala í fjórðung stundar.

Hann víkur máli sínu aftur að félögum Reichsbanner-mannsins Schlombach og talar nú um hina miklu samfylkingu allra vinnandi manna — hann talar frá þessum sal út á fjarlægar stöðvar, til allra sósíaldemókratískra verkamanna og Reichsbanner-félaga.

Löggreglufulltrúinn lemur fingurgómunum í borðið órólegur í bragði, því að fundinn verður hann að rjúfa fyrir alla muni, hvort sem það verður á löglegan hátt eða ekki. Hann situr þarna eins og á nálum og reynir að finna heppilegan stað í ræðu félaga Piecks, þar sem hann getur gripið inn í og slitið henni. Hann hefir lagt frá sér blýantinn og glennir sundur fingurna, eins og skæri. Práðurinn rennur, rennur í sífellu — hvar er nú bezt að klippa í sundur orð ræðumannsins? Práðurinn smýgur út úr höndum hans — fljótt, skella hann sundur með skærunum! — Práður orðsins rennur og rennur. Félagi Pieck heldur áfram að tala — gegndarlaust talar þetta breiða, háa bak þarna í ræðustólnum — þar fór enn eitt tækifæri forgörðum. Hann talar svo meinleysislega, á því er ekkert hægt að hafa. Löggreglufulltrúinn grípur aftur blýantinn, skrifar hjá sér eitthvert þýðingarlaust atriði, fer að krota á blaðið. »Klaufi!« hugsar hann. Hann hefir dregið á blaðið öngul og fisk á. Pannig spriklar hann sjálfur á verkefni sínu. Orðin smjúga skrjáfandi fram hjá honum, eins og svartur, hvimleiður borði — fljótt nú með skærin! En borðinn heldur áfram að blakta létt og fjörlega í blænum. Takist honum ekki að rjúfa fundinn, verður hann færður niður í em-

bættisstiganum, og það þýdir afturkast á framabrautinni. Bölvuð tilhugsun, hvernig yfирmeun hans og embættisbræður myndu gera sér dælt við hann! Honum finnst hann vera í leikfimitíma og hniprar sig saman í herðunum; hann er bokkurinn og finnur, hvernig hinir skella lófunum á bak honum og hlaupa yfir hann.

Blýanturinn tekur loftköst. Parna rennur nú ræðan tram hjá nefinu á honum, breið, glottandi. Nú er að nota tækifærið! Of seint! Práðurinn er aftur smoginn honum úr greipum. Hlátur. Parna situr hann nú — eins og hann hefði orðið að sitja eftir í bekk.

Hann fer að hrína, segist vera hættur þessu og fleygir frá sér netinu, því að bekjkjarbræður hans gera gys að honum, af því að hann er alltaf að missa af fiðrildinu . . .

Faðir hans ávítar hann. Hann fékk nótu, fél við próf og situr eftir.

Hann snýr sér að lögreglufyríliðanum, sem brosir til hans, eins og honum komi málid ekkiert við, og lofar honum að sitja. Parna kemur tækifærið aftur! Hann er bálfvegis hlaupinn á fætur, búinn til stökks, hefir gripið hendinni um stólbakið.

Félagi Pieck er að tala um uppgerða morðtilraun á Hitler, sem verið sé að undirbúa, um gífurlegt, glæpsamlegt æsingabragð, sem nota á sem átyllu gegn Kommúnistaflokknum, til þess að geta — — »Peir eru að undirbúa óheyrilegustu morð og manndráp . . . hryðjuverk . . .«

Lögreglufulltrúinn opnar munninn — hann er staðinn upp af stólnum — en í því lýstur yfir óhemju-fagnaðaröldu — hann er knúinn aftur á bak niður í stólinn af ofurmagni hennar.

Parna situr hann nú, og engu nær en áður. Hann hefir ekkiert til að halda sér í, annað en mjóan blýantinn. Parna situr hann einn og einmana og hefir skipun um það að rjúfa fundinn, en það þýdir: að stríða við þúsundir.

En bað er líka satt! — hann minnist þess, að úti

fyrir standa þúsundir — gúmmíkylfur, skammbýssuhlaup — Þær munu koma til liðs við hann í tæka tíð. Hann stekkur aftur á fætur — og er aftur knúinn niður í sætið af öldu fagnaðarlátanna.

Félagi Pieck segir:

»Og nú kem ég að endinum!«

Endinum! Endinum! Endinum!

Þar flýgur fiðrildið út í bláinn fyrir fullt og allt . . . hann er fallinn úr bekk . . .

Félagi Pieck talar fast og óhaganlega. Hann stígur setningu af setningu að endi ræðu sinnar. Eins og hann gengi upp stiga. Ræðan rís í lokin, hærra og hærra. Hún liggur fyrir eins og þráðbein braut upp brattann. Við sjáum þegar lokamarkið, orðin streyma hraðar og hraðar, óstöðvanlega.

Félagi Pieck segir:

»Og umfram allt ríður á því að draga ályktanirnar . . .«

Lögreglufulltrúinn tekur blöðin, sem liggja á bordinu fyrir framan hann, og hnoðar þeim saman — vitleysa — hér er enginn snjór og engar snjókúlur, og blykúlu er heldur ekki hægt að skjóta úr einum saman lófanum á þetta breiða bak þarna, sem talar án afláts og dregur ályktanir sínar. — — Á stólnum við hliðina á sér kemur hann auga á hatt sinn — ó, framabrautin . . . ! Blýanturinn snarsnýst um sundurglennta fingurna . . . Hann dregur upp vasaklút, ilmurinn gefur til kynna nýafstaðinn dansleik, hann þurrkar af sér svitann. Félagi Pieck þurrkar líka svitann af enni sér, hann er heitur eftir þessa löngu ræðu og sækir í sig veðrið undir lokasetningarnar — —

»Við látum ekki hugga okkur með neinni sælu annars heims. Nú þegar viljum við njóta gæða lífsins og fá að borða okkur sadda . . .«

»Já, borða okkur sadda . . .« Lögreglufulltrúinn sprettur á fætur.

»Og þess vegna, félagar . . .«

Örstutt þögn. Félagi Pieck lyftir handlegnum . . .

Og þess vegna, félagar — — —

Fundurinn allur stendur fyrir framan hann, lyftir handlegnum um leið — sækir í sig veðrið með einu allsherjar andartaki . . .

Aftur stutt, örstutt þögn.

Inn í þessa þögn stekkur nú lögreglufulltrúinn í örvaentingu sinui, steypir sér niður í hana í stjórnlausu ofboði, eins og út um glugga á fimmstu hæð eða fram af brúarhandriði. —

Gengur fram að ræðustólnum —

»Fundurinn er rofinn!«

Félagi Pieck:

»Ég er að verða búinn . . .«

»Og þess vegna —

Hann þarf ekki að segja fleira.

Lögreglufyrirliðinn setur upp hjálminn.

Lögreglumenn með reiddar gúmmíkylfur og spenntar skammbýssur koma fram úr baksviðinu. Á svöldum, í göngum, inni á milli gólfssætanna, úti á götunum — allstaðar úir og grúir af lögreglumönnum.

Hljómsveitin tekur að leika,

»Alþjóðasöngurinn!«

Við stöndum fastir á fótum og syngjum. Öll erindin.

Við knýjum með söng okkar lögregluna til að stöðva framrás sína.

»Og þess vegna, félagar — — —

Lögreglufulltrúinn gat ekki haft af okkur þessi síðustu orð félaga okkar Piecks.

Úti á götunni enduróma þau hið innra með okkur.

Við geymum þau með sjálfum okkar, greypum þau í hug okkar, svo að þau líði okkur aldrei úr minni.

Peter Conrad:

Morðið

í Hohenstein-fangabúðunum.

Pegar fangarnir sjá Fritz Gumpert hniga til jarðar, hægt og seint, kveður við reiðiðskur. Síðan er allt hljótt um hríð. Flokksstjórinn starir fram undan sér, augun í honum smækka, og beykilurkurinn, sem hann heldur á í hendinni, dinglar hægt, fram og aftur . . .

»Níðingur!« segir piltur í fangaröðinni lágt. »Níðingur, ef við eigum eftir að mætast tveir einir . . .«. Síðustu orðin eru sögð hærra, pilturinn bítur á vörina, og hliðarmaður hans gerist órólegur og deplar til hans augunum. Sólárhitinn titrar yfir gaddavírsgirðingunum, andardráttur mannanna er þungur og erfiður. Úr Dresden-áttinni kemur léttur andvari og ber með sér smáský. Nokkrir stormsveitarmenn standa þegjandi við hliðið.

»Standið kyrrir!« öskrar flokksstjórinn. Í nokkrar sekúndur gapir hann breiðum munninum. Augun stækka aftur. Hann gengur fram og aftur, lítur til jarðar einu sinni, en síðan á mennina í röðinni. En hann lætur sem hann sjái ekki líkamann, sem liggar, eins og dauður væri, í grasinu. Grængresið dökknar og sýgur í sig kámugt blóð, eins og volga regndropa.

Hann stanzar aftur, bendir þangað með kylfunni og segir: »Svona fer fyrir ykkur öllum, bíðið þið við! Ykkur tekst ekki að skapa upplausn í stormsveitunum okkar, Gyðingahundar! Af stað til vinnunnar, og hér lætur enginn sjá sig framar. Af — stað!«

Munnurinn afmyndast, meðan bann talar, og neðri vörin þyknar og tútnar. Hann stendur kyrr stundarkorn enn og starir á fætur mannanna, sem ganga burt hægum skrefum, spyrnir síðan við líkamanum á jörðinni og gefur stormsveitarmönnunum við hliðið snögga bendingu.

»Hann er ennþá með lífsmarki«, segir skólapiltur

frá Dresden, er Fritz Gumpert lyftir hægri hendinni og missir hana aftur máttlausa til jardar, Hann ætlaði að þerra blóði blandna froðuna frá vitum sér.

»Farið með hann bak við skálann! Og ekkert kjaftaþvaður!« öskrar flokksstjórinn, svo að skólapilturinn hrekkur saman. »Og sjáid þið um, að enginn komi nálagt honum. — Dauði og djöfull!«

Peir taka undir handarkrika og hnésbætur líkamans og bera hann burt; hárið er í flyksum, sem blóðið drýpur af. Á undan fer skólapilturinn, en múrarinn Erwin á eftir; hann vill ekki þurfa að horfa á höfuðið, sem minnir hann á höfuð barns, er hann sá detta úr glugga niður á steinstéttina kvöld eitt, þegar hann kom frá vinnu sinni . . . Það er eins og hermenn séu að bera fallinn félaga út úr skothríðinni.

Sólin er tekin að blikna, en þarna í skálagarðinum er enn steikjandi hiti; af skálaveggjunum leggur megnan tjörubef. Líkaminn liggur á gráu hestabrekáni. Skólapilturinn gengur reykjandi fram og aftur. En múrarinn nemur staðar rétt sem snöggvast. Það er einhver hiti og óróleiki í augum hans.

Erwin leggst bak við litla furutréð. Hann sér, hvar sérstakur þjónustuflokkur kemur og reisir Fritz Gumpert við — heyrir hann hljóða og veit, að nú muni þeir aftur vera farnir að misþyrma honum. Erwin kiprar saman augun og sér gegn um trjálaufið blikandi stálkeðjur, sem ótt og ákaft eru reiddar og látnar ríða til höggs. Eftir það aka þeir Gumpert burt á bíl, og allt er hljótt sem fyrr. Sangur benzíndaunn berst yfir skálagarðinn. Fangarnir sjást ekki.

Skólapilturinn gengur til hans, þreytulega, sezt hjá honum og segir: »Hvað er það, sem að þér gengur upp á síðkastið?«

»Ekkert. Heldurðu að manni geti ekki dottið ýmislegt í hug?«

»Jú. vissulega. Ertu farinn að gugna á þessu öllu . . . ? Pú þarf heldur ekki að segja mér það frekar en þú villt.«

Fangarnir koma aftur. Peir verða að syngja. Peir syngja niðurbældum rómi, raddirnar eru hásar og þurrar:

»Úti í skógi söngfugl syngur,
syngur eins og næturgali . . . «

Varðmennirnir, sem á undan fara, opna hliðið. Gaddavírinn titrar allt í kringum skálagarðinn. Aftur er allt kyrrt.

Eftir heillar eilífðar þögn segir Erwin: »Hefirðu athugað mennina, hvernig þeir líta út? Hamingjan góða!«

Skólapilturinn svarar ekki. Hann þekkir Erwin, hann er gamall félagi hans og hefir nú verið settur til að gæta manna, sem áður unnu með honum á einni vinnustöð. Og Gumpert var barinn til óbóta, af því að hann skrifaði stormsveitamönnum bréf, þar sem hvatt var til óhlýðni. Skólapilturinn leitar í huga sínum að skrítlu til að segja, af því að hann óttast hitann í augnaráði Erwins. En svo fer hann að reykja og leggur lófana flata í grasið. Skuggar grenitrjánna taka að lengjast. Það brakar í einu trúnu. Það er sama brakið og olli honum kvíða í fyrsta sinn er hann stóð á næturverði, af því að það kom innan úr skóginum.

»Ég vil fá eitthvað annað að starfa«, segir Erwin. »Og hvernig er það með lögregluna? Nú mega þeir ekki lengur vera í stormsveitunum. Ætli þeir séu hræddir um, að félagsandinn verði of sterkur, eða hvað? Þá væri nefnilega ekki hægt að siga okkur hvorum á móti öðrum, athugaðu það. Manstu, hvað við vorum fegnir að mega vera saman. Gláptu ekki svona aulalega á mig! — Og nú eru þeir að kvelja lífið úr Gumpert.«

»Þú ert alveg genginn af vitinu!« hrópar skólapilturinn.

»Haltu þér saman, ég veit, hvernig það er. Ég þekki það!«

»Og hví segir þú þá ekki meiningu þína?«

»Þú villt víst láta þá fara eins með mig?«

Það tekur að skyggja, og jörðin verður rök. Út úr skálaglugganum leggur daufa, gula skímu. Bak við gaddavírsgirðinguna sést útvörðurinn á gangi. Þá segir

Erwin í hálfum hljóðum: »Við verðum að fara. Ef þeir sjá ljós hjá þeim svona seint, þá komumst við í bölvun . . .«

Á leiðinni heim í skálann segir skólapilturinn: »Ég skil ekki þessa ólund í þér. Þú öskrar þó á fangana meir en nokkur annar . . .«

Erwin stanzar og segir: »Ekkert skilur þú, ekki nokkurn skapaðan hlut.«

Í matartímanum daginn eftir leggjast þeir tveir aftur á bak við furuna, og þá segir Erwin frá því, að þeir hafi fundið Gumpert. »Ég vissi það strax. Parna sérðu. . . . Varirnar á honum voru bláar og bitnar, og tungan lá sundurkramin fram á milli tannanna, eins og uppþornaður blóðkökkur. Fyrst héldum við, að þarna væri einhver sofandi. En svo. . . Líklega hefir hryggurinn verið brotinn, því að hann lá alveg í kút. Reyndu að ímynda þér það, setja þér það fyrir sjónir. . . . Og þú hefðir átt að sjá augun í honum. . . Mig skyldi ekki kynja, þó að þetta endaði einhvern veginn illa. . . . Og ekkert notað nema kylfur, ekki svo miklu sem einu skoti hafa þeir eytt á hann. — En vertu ekki að hafa orð á þessu, það mun vera bezt. Það er hvort sem er eithvað á seiði. . . .«

Seinna, þegar Erwin fer með fangana til skylduvinnunnar, heyrir hann einhvern í röðinni vera að syngja kvæðið um litla lúðurþeytinn. »Haltu kjafti! öskrar Erwin. »Haltu kjafti, hundinginn þinn!« Og hann hleypur aftur fyrir hópinn og lítur yfir mennina, sem ganga á undan honum. Þeir ganga með kreppta hnefana, hina hörðu hnefa. En örskammt frá þessum hnefum eru rúmlega 20 stormsveitarmenn, vopnaðir byssum. Erwin spýrir fram fyrir sig — honum dettur í hug, að hann hefir aðeins skammbyssu með sér, skotforðabyssu með átta skotum. Allt í einu er eins og honum sé ekki ljóst, hverum þessi skot eru fyrirhuguð. Hann furðar sig á þessari tilfinningasemi sinni og gleypir munnvatn í sífelli.

G. P. Ulrich:

Heimsóknin í Oranienburg.

Berlín, í byrjun maí.

Hver skyldi hafa haft áhuga fyrir Oranienburg fyrir tveim mánuðum? Þetta litla þorp, rétt fyrir utan Berlin, sem íbúar stórborgarinnar heimsóttu í sunnudagaskemmtiferðum sínum, var ekki nafntogað fyrir neitt, nema ef vera kynni sambýlishverfi jurtaneytenda, er þar var, og svo gasvarna-æfingavelli sína.

Pegar fangabúðirnar voru opnaðar, þá varð þorpið um hríð umtalselfni allra blaða heimsins. Fréttaritararnir skrifuðu í vasabækur sínar: Fyrirmynadarregla á öllu — alls ekki afleitt, samanborið við önnur fangelsi — engar misþyrmingar. . . .

Eftir slíkar yfirborðslýsingar gæti það verið nógur fróðlegt að skyggnast dýpra í hlutina. Við skulum því fyrst ganga fram bjá þessum ungu stormsveitarmönnum þarna, sem halda vörð um gömlu, niðurlögðu verksmiðjuna, búinir lögreglufrökum, gúmmíkylfum, skammbyssum og riddaraliðsbyssum. Og við skulum ekki tefja lengi í skrifstofunni, þar sem nokkrar eltitíkur hinnar nýju stjórnar hafa komið sér fyrir og láta nú fara þægilega um sig.

Pegar út úr skrifstofunni kemur, göngum við niður stiga, sem er svo hrörlegur, að því verður ekki leynt, þó að hann hafi verið þveginn og fægður sem vandlegast, og er þá komið í hinn stóra bakgarð verksmiðjunarr. Um þennan garð runnu ádur fyrir fullhlaðnir vöruflutningavagnar, en síðustu vikurnar hefir hann orðið að horfa upp á varðliðsvagna lögreglunnar, hlaðna stormsveitamönnum og lemstruðum föngum, og annað ekki. Nú verða á vegi okkar þessir ungu menn, sem látnir eru afplána það afbrot sitt að vera ekki nasistar með fangavist, er enginn getur sagt fyrir, hvernig enda muni. Hér á nú aftur að »gera þá að nytsoðum meðlimum

mannfélagsins«, hér eiga þeir að »læra á ný að vinna« o. s. frv. Vinnuna eiga þrír stormsveitarmenn að kenna þeim, en tveir þeirra eru aftur einmitt nýkomnir af skólabekknum í atvinnuleysingjahópinn. Þetta er sú fyrsta »vinnustöð«, sem þeir hafa nokkurn tíma séð að innanverðu.

Það er víst varla hægt að hugsa sér öllu meiri fásinnu en þessa vinnu — svo að það orð sé notað — hvort sem er frá sjónarmiði fanga eða gæzlumanna.

Þrír ungar verkamann reka miskunnarlaust á eftir sex fyrverandi félögum sínum frá skráningarstöðvum, atvinnuleysingja, en þeir síðar nefndu verða að keppast við að reyta upp úr jörðinni eitt og eitt strá. Pessir sex skríða um svæðið, klæddir herfilegustu tötrum, slíta vorstráin, sem er að skjóta upp á milli steinanna, krafsa ræturnar vandlega upp úr moldinni, hreinsa sandinn að hverskonar leikum og þjappa honum síðan aftur sem þokkalegast niður í rifur steinlagningaránnar. Verkfæri er ekki um að ræða, eins er það, að þessi strá myndu engum verða að meini, þó að þau fengju að vaxa.

Bak við verksmiðjuna er ósköpunum öllum af vatni ausið og dælt. Nokkrar tylftir manna eru þar önnum kafnar við að þvo kofann hátt og lágt. Það er talið þeim til persónulegs dómsáfellis, að hann gljáir ekki allur, eins og marmarahöll. Sérhverja flís, sírhvert sandkorn verður að afmá af veggjum hans. Á veggnum er sovétstjarna, sem verkamenn hafa málað þar áður fyr. Hana verður að þurrka út, og það þó að ekkert verði að lokum eftir af veggnum. Einnig þar blasir við í allri sinni nekt hin dýrslega fásinna þessarar »vinnu«, sem á í rauninni ekkert skylt við það hugtak og er ekki annað en dægradvöl, til fullnægingar liðnum »skylduvinna«, sem á dagskránni stendur.

Hálfa verra er að horfa upp á aðfarirnar þarna skammt frá, þar sem verið er að ryðja skógin. Það er búið að fella öll trén. Pangad er föngunum skipað undir margföldu eftirliti, og þar verða þeir nú að grafa upp hinum gríðarstóru rótarhnyðjur með einum saman hönd-

unum. Stormsveitaliðar reka þarna á eftir verkamönum, sem verið gætu afar þeirra. »Gamla hundsvikindi«, »rauða svínabest« o. s. frv. eru ávörp, sem tekin eru úr orðaforða keisarahersins fyrverandi. Hér eru þau nú óspart notuð, en nú eru þau orðin ennþá tíðari, og ennþá óþvegnari.

Sandurinn þarna á grundinni er smáger eins og roksandur. Hann smýgur inn í hverja glufu. Hann rennur út á milli blóðugra fingranna á mönnunum. Sjúkratalan fer vaxandi. En vinnuhörkunni linnir ekki. Að vísu eru í stað hinna daglegu misþyrminga komnar misþyrmingar á klukkutíma fresti.

Pegar búið er að grafa upp rótarhnyðjurnar, þá mega þeir, sem mestra sérréttinda njóta, taka sér öxi í hönd — að ímynda sér! — og kljúfa þær í smátt. En það er haft vakandi auga á þassum öxum.

Aðrir fangar verða að flysja kartöflur. Brúnir varðmenn vaka yfir þeim á meðan og það með slíkri alvöru, að ætla mætti, að dauðvona utanríkisverzljuninni mætti bjarga við með því að flysja sem allra þynnst.

Allra-ságrætilegast er reyndar ekki það, að 1500 saklausir menn eru á þennan hátt látnir afplána ódrýgðar syndir, heldur hitt, að þarna verða þeir að skríða eins og ormar í duftinu, beygja sig undir svipuna, eins og þraelar, og niðurlægja sig til starfsemi, sem að tilgangsleysi er langt fyrir neðan bréfpokalímingu tugthússfangans eða »starf« atvinnuleysingjans, sem bíður klukkustundum saman eftir styrk sínum.

Ögn er það skárra, þegar heræfingatímarnir byrja. Pó á það ekki við nema um fyrsta hálftímaun. Líkamsæfingar eru föngunum í rauninni kærkomnar, en þessa heræfingaþrælkun tímunum saman þola ekki hinir mergeognu, hungurtærðu líkamar. Það rignir ókvæðisordum. Höggin dynja eins og haglél.

Að sama skapi er maturinn skorinn við nögl. Til morgunverðar: Brúnsúpa og brauðsneið með svínafeiti. Til miðdegisverðar: Brúnsúpa og kartöflur, hálfbaunir eða heilbaunir. Til kvöldverðar: Brauðsneið með svína-

feiti og brúnsúpa. Hversu margir fangar skyldu þola þetta til lengdar?

Andlega viðurværið er ekki síður af skornum skammti, en þar er jafnframt kryddið rílegar útilátið. Auk daglegrar lesningar blaðsins »Völkischer Brobächer«, aðalmálsgagns nazistaflokkssins, er föngunum gefinn kostur á allskonar ávörpum og »fræðslufyrirlestrum«. Dæmi: Stormsveitarstjórinna lætur kalla fyrir sig alla fangana og gjammar framan í þá: «Takið eftir! Í nóttrinn aftur hlaða til kaldra kola, hjá Birkenwerder.. Það er bezta sönnunin fyrir því, að við vinnum í þágu þjóðarheildarinnar með því að hafa ykkur hér í haldi, til þess að gera ykkur aftur að mönnum. Röðin kemur líka bráðum að félögum ykkar þarna úti. Þá tekur þessi íkveikjufaraldur loksns enda. . . .»

Í þessu sambandi er rétt að taka það fram, að hlöðubrunnar eru nú færri en fyrir tuttugu árum.

En stormsveitarstjóranum er full alvara, þegar hann er að veita þessa »fræðslu« sína.

Sé nú einnig þessum dagskrálið lokið, þá er farið inn í híbýli þau, sem nefnd eru svefnklefar. Nokkurnra sentimetra þykkt lag af mygluðum hálmum liggur þar á köldu steingólfini. Jafnvel strax á kvöldin, þegar fangarnir eru lokaðir inni í þessum skálum, sem þó hafa verið viðraðir allan daginn, er ódaunninn því líkastur sem hópur villtra frumskógardýra hefði hafzt þar við næturlangt. Aftur verður ekki með orðum lýst loftinu þarna inni, þegar 50 menn eða fleiri eru búinir að dvelja þar um hríð og útgufunin úr sveittum líkónum beirra og óþvegnum fötum hefir blandast því til hlítar. Og samt sem áður er fyrsta kvöldstundin í þessum svefnklefum eini tíminn, sem veitir föngunum einhvern vott af frjálsræði, Þegar lokið er lestri blaðsins »Völkischer Beobachter«, þá mega þeir spjalla saman nokkrar hríð og ef til vill, þegar bezt lætur, nokkrar mínútur, án þess að hlustað sé eftir orðum þeirra, þangað til þeir sofna.

30.000—35.000 manns*) hafast við í hinum »þýsku« fangabúðum. Petta eru menn, sem að pólitískri skólun og pólitískum þroska standa nokkrum hundruðum prósentu ofar en gæzlumenn þeirra. Smám saman kemur nokkurt lát á fjandskap brúnu hermannanna, sem með miklum erfiðsmunum hefir verið ræktaður í hugum þeirra gegn »dýrunum«, er þeir eiga að gæta. Samræður takast með þeim öðru hvoru og ýms smá réttindi komast upp í vana. Samt er aldrei neinn hörgull á höggum og barsmíðum af kylfum og byssuskeftum. Það er enginn leikur að missa ekki kjarkinn í slíkri tilveru, þar sem mönnum er varnað allra sannra fregna af veruleikanum í Hitlersríkinu. Og samt sem áður er þessi »skóli manndómsins og vinnunnar«, eins og nazistarnir nefna fangabúðir sínar — samt sem áður eru þessir staðir þeim, sem ekki fara þaðan sem dauðvona menn eða dánir, raunverulegur háskóli fyrir starfsmenn þess stéttarhers, sem í nálægri framtíð mun takast að skapa hinn sanna manndóm og hina sönnu vinnu.

Peter Conrad:

Faðirvoríð.

Petta var í fyrstu viku aprílmánaðar, á fimmtíudegi, að mig minnir. Snemma um morguninn var gatan okkar afkróuð, og síðan var allt strætið »hreinsað til«. Það var komið undir kvöld, þegar við vorum fluttir burt á þrem þéttfullum vörubílum og undir sterkvopnuðu eftirliti. Í sama bíl og ég voru Gerber og Jussitzka og Adolf og Franz úr minni sellu og, að því er mig minnir, Ziegler-feðgarnir úr nágrannasellunni. Í hinum bílunum voru líka ýmsir kunningjar mínr. Við vorum fluttir í einn stormsveitarskálann. Framan við skálahlið-

*) Frásögn þessi er rituð í maíþyrjun. Nú er þessi tala komin upp í 130.000.

ið biðu stormsveitarmenn og annar mannfjöldi, sem safnaðt hafði saman úr nágrenninu. Við vorum leiddir inn með hægð, einn og einn í einu, en mannfjöldinn æpti að okkur ógnunarorðum. Á meðal áhorfendanna tók ég t. d. eftir Blaugräber gamla, sem í 6 ár samfleytt hafði sólað skóna okkar, og frú Engel, feitu kerlingunni, sem átti verzlunina. Við gengum innan tvísettrar ráðar af höggum, hælspyrnum, hrákum og hrindingum.

Um nöttina urðum við allir að hafast við í húsagarði einum bak við skálann. Á hægri hönd voru bakhliðar hússanna í Gerber-götu, en til vinstrí lágor múrveggur Viktoría-skólans. Trén voru rétt að byrja að laufgast í skólagarðinum, og þar var enginn maður, því að þáskaleyfið hafði verið fram lengt.

Í bítið næsta morgun kemur fánaliðsforinginn inn í húsagarðinn og að minsta kosti tylft manna í fylgd með honum. Hann hefir með sér lítin feitan undir höfðingja. Þegar hann æpir eitt eða annað, þá stappar stutti ístrupjakkurinn og étur það upp eftir honum. »Í röð!« öskrar fánaliðsforinginn. Sá stutti stappaði og öskraði: »Í röð!« Nú var farið með allmarga inn í skálann, en nokkrir voru eftir úti í garðinum, eitt hvað milli tíu og tuttugu.

Meðal þeirra, sem eftir urðu úti, var ég, Jussitzka, sem er gjaldkeri fríhyggjumannafélagsins, og Adolf og Franz, allir úr okkar sellu. Hiná þekkti ég líka flesta. Við vorum gamlir kunningjar. Nöfn okkar voru lesin upp af lista, sem eflaust hefir verið saminn þá um nöttina eftir persónuskjölum okkar. Það var þess vegna engin tilviljun, sem réði því, hverjir voru skildir eftir úti í garði. — Fánaliðsforinginn æpti: »Í fjögramannaraðir!«. Sá stutti lamdi hælunum í steinlagninguna og æpti: »Í fjögramannaraðir!«. Við röðum okkur upp í tígul, fjórðar fjögranannaraðir. Í hverju horni garðsins voru hafðir vopnaðir varðmenn. Fánaliðsforinginn stillir sér upp í miðjum garðinum. Hann æpir: »Hendurnar upp!«. Sá stutti æpir þegar: »Hendurnar upp!«. Við slöngvum handleggjunum á loft. Um leið fann ég hönd Pauls

Gerbers, sem stóð við hlið mér, snerta mína hönd.

Fánaliðsforinginn æpti: »Nei, spennið greipar!«, og sá stutti: »Spennið greipar, spennið greipar!«. Fánaliðsmaðurinn grenjaði: »Fyrst eigið þið að læra að biðja!« og sá stutti át upp eftir honum: »Læra að biðja, læra að biðja!«. Ég gýt hornauga meðfram röðinni. Sá yzti í röðinni, sköllóttur maður, sem ég þekki ekki, spennir greipar, samviskusamlega á brjóstinu. Næstur honum stóð Jussitzka. Hendur hans fálmuðu fram og aftur um brjóstið. Hliðarmaður minn, Gerber, fettir aðeins þumalfingurna. Þá fetti ég líka þumalfingrna, en læt að öðru leyti handleggina hanga.

Sá stutti öskraði: »Ætlið þið að hlýða?« og síðan komu varðmennirnir og lömdu allar þær hendur, sem ekki voru spenntar á brjóstinu. Peir skildu við hendurnar á mér eins og blóðuga kjötbita. Þær voru bæði bláar og rauðar, en þó hvergi nærrí eins illa útleiknar og hendurnar á Gerber. Það var æpt bæði fyrir framan okkur og aftan. Fánaliðsforinginn hrópaði: »Faðir vor þú, sem ert á himnum!« Sá stutti: »Helgist þitt nafn!« Um leið lamdi hann hælunum í stéttina, og það ætlaði alveg að æra mig, því allt var hljótt í kring um okkur að undanteknum ópunum,

Aftan við mig tautaði einhver: »Helgist þitt nafn!« og tveir aðrir voru að tauta eitthvað. Ég veit ekki, hvaða þorparar það voru. Peir voru að minsta kosti ekki í minni röð. Fánaliðsforinginn grenjaði: »Til komi þitt ríki, verði þinn vilji!« og sá stutti stappaði og öskraði: »Svo á jörðu sem á himni!« Allt í einu heyri ég fyrir aftan mig röddina í Alfred, lágum gildvöxnnum manni, gjaldkeranum í sellunni okkar. Þetta var hann, það var ekki um að villast — hann hefir varla sjaldnar en fimmtíu sinnum tekið á móti flokkstillagi mínu. Sem sagt — áhrifamagn þessara atburða hefir gagntekið Alfred, svo að hann fer blátt áfram að syngja fullum hálsi: »Fram þjáðir menn í þúsund löndum!« — Dauðaþögn fellur yfir allt, það er sem þögnin hlaði varnargarð umhverfis þennan söng. Við tökum í okkur

kjark og hreyfum kjálkana, en kokið er svo þurrt, að við eignum örðugt með sönginn. Þá er þögnin skyndilega rofin. Ég heyri högg fyrir aftan mig og enn annað. Annað lendir á höfði Alfreds, hitt á öxl hans. Við skynjum með bakinu, án þess að líta við, hvernig þeir þeir draga hann burt með sér. Varðmennirnir þjappa okkur þétt saman. Peir standa með spenntar skambyssur. Sá stutti æpir aftur: »Spennið greipar!« Gerber lyftir reyndar kjötstykjunum, sem hann hefir í handa stað. Hendurnar á mér taka kippi. Ég get ekki að því gert. Bólvaðar krumlurnar á mér! Ég gýt hornauga til þess sköllóttu. Hann spennir greiparnar svo harkalega, að ég þykist beinlínis heyra brakið í kögglunum. Hendurnar á Jussitzka eru ekki svona bólvaðar viðureignar. Þær hlýða honum og hanga enn niður með síðunum. Stutti karlinn æpir í belg og byðu: »Svo á jörðu sem á himni!« Þá heyrðist snöggur hvinur, og sá sköllótti hniprar sig saman. Einmitt hann varð fyrir svipuhögginu, sem hæfði hann þvert yfir eyrað. Hann vill grípa um sundursaxað eyrað, án þess þó að losa um greiparnar, svo að hann hniprar sig saman og biður óaflátanlega; »—sem á himni, sem á himni!«

Fánaliðsforinginn biður í hamslausri gríð, alveg eins og rjúkandi grautardallur stæði fyrir framan hann á borðinu: »Gef oss í dag vort daglegt brauð!« Sá stutti öskrar: »— vort daglegt brauð, vort daglegt brauð!« Og svei mér ef þeir eru ekki farnir að tauta í röðinni fyrir aftan mig: »Vort daglegt brauð, vort daglegt brauð!« Varðmennirnir fyrir aftan mig hafa verið að lumbra á einhverjum. Ég veit ekki, hverjir það eru. Peir þjappa okkur stöðugt fastar saman og lemja okkur á hendurnar. Við erum nú komnir saman í örлítinn ferhyrning. »Eigi leið þú oss í freistni!« hrópar fánaliðsforinginn, —»heldur frelsa oss frá illu!« heldur sá stutti áfram og stappar í steinstéttina. Varðmaðurinn seilist fram hjá mér og rekur Jussitzka högg fyrir brjóstið, þar sem hendurnar hefðu átt að vera. Jussitzka dettur á mig, og við föllum allir hver um annan. Peir lemja Jussitzka út í eitt hornið. Og

þarna í horninu byrjar Alfred sannarlega aftur að syngja: »Fram þjáðir menn — « Hann gat lokið við orðin: » — i þúsund löndum!« en lengra komst hann ekki. Hann fékk stígvélahæl á muninn. Það var auðséð á andliti hans eftir á. — Fánaliðsforinginn hélt áfram að biðja: »Fyrirgef oss vorar skuldir!« og sá stutti emjaði: »svo sem vér og fyrirgefum vorum skuldunautum!« Þá rak einhver upp skellihlátur rétt fyrir framan mig — ég held það hafi verið Paul. Því verður ekki með orðum lýst, hvernig það hljómaði. Ég sá handlegg fánaliðsforingjans taka sveiflu og reka honum feiknahögg í andlitið. Hann félldi aftur á bak ofan á okkur, og við lentum þarna allir í einni þvögu. »Amen! Amen!« öskraði nú fánaliðsforinginn, og sá stutti bergmálaði auðvitað: »Amen! Amen!« Síðan lömdu þeir á okkur, þangað til við lágum í kös á steinstéttinni, og samt þóttust þeir víst ekki vera búinir að fletja okkur nögsamlega. Peir trúðu og stöppuðu á okkur. Alfred litli byrjaði hvað eftir annað að syngja, og að síðustu kom aðeins blóð fram úr munni hans. Ef til vill hefir hann halddið, að rödd hans heyrðist lengra en nokkurn grunaði.

S. Gles:

Ofsókn.

»Nú verður ekki hjá því komist að hugsa málið til botns! Hvað er um marga kosti að velja? Ef ég held áfram göngu minni lengi enn hérrna um vesturhverfi Berlínar og það í þessum búningi, þá fer ég að vekja á mér eftirtekt! Og þá er úti um mig! Heim kemst ég ekki. Til Karls get ég ekki farið. Félagarnir geta yfirleitt ekki . . . Peir þykjast góðir, ef . . . En kannske Irmgard — já, Irmgard! Hún er skrifstofustúlka, en foreldrar hennar eru Gyðingar! Ef bólvaður sulturinn væri ekki! En svefninn er þó ennþá nauðsynlegri. Ef ég gæti fengið að sofa svo sem two eða þrjá klukkutíma einhversstaðar, svo sem two eða þrjá klukkutíma! Nei,

ég ætla að hringja í síma! Hringja, hringja? Það kostar 10 aura, jafn mikið og fjórar hveitibrauðslengjur. Með fjórum lengjum get ég þaggað sultinn. Hahaha, ég á alls enga tíu aura!

Settu í þig kjark, annars vekurðu eftirtekt! Það er naumast að hann glápir á mig, þessi!«

Pannig talar Ernst Kämpfer við sjálfan sig, er hann reikar stefnulaust milli múnanna í hinu mikla völundarbúsi, Berlínarborg. Við annaðhvort skref lítur hann ósjálfrátt um öxl — nei, það er enginn, sem gefur honum gætur.

»Hvað myndirðu nú gera, ef þessi þarna kæmi og heimtaði að fá að sjá persónuskjölin þín? — Þú myndir brosa sem elskulegast og segjast eiga heima þarna handan við næsta götuhorn, biðja hann að gjöra svo vel að koma með þér. Nei, gefa honum heldur á hann og flýja — það væri nú heldur vit í því, og fá alla mannyrpinguna á haela sér — auðvitað gengi ég með honum —

Þessi mangarasnjáldur! Nú ráða þau sér ekki fyrir fögnuði og tína fram járnkrossa sína og stríðsmerki. Spiksvírinn reigir sig. — Pessir ístrumagálar, hvor voru þeir allir fram að þessu?«

Ernst Kämpfer tekur að verða lítið eitt reikull i spori.

»Kæri vinur, settu í þig grimmd, svo að þú veikir ekki athygli!« Pannig skipar hann sjálfum sér. Síðan réttir hann úr sér, lagfærir á sér hálsbindið og jakkann og reynir að líkja eftir hinu virðulega láthragði þessara bjargvætta Pýzkalands, sem stika þarna eftir strætunum við göngustafi sína. Hrukkurnar dýpka á enni hans.

»Við höfum vanmetið þá! Við þurfum að verða hardari í horn að taka! Flokksskipulagning okkar var of fyrirferðarmikil, of mjög mótuð af lögmæti fyrri tíma. Ef þeir pynta mig á sama hátt og hann Krause — hvað myndirðu þá gera? Þá væri hetra að drepast!«

Hann staðnæmist fyrir framan brauðsölubúð. Innan við gluggarúðuna blasir við allavega lit kaka, gagnsýrð

af fituefnum. Hvítar, nýbakaðar hveitibrauðslengjur liggja þar í stórra hrúgu. Brauðsölukonan afgreiðir viðskiptavini sína; Hún er í góðum holdum, og undirhakan hnyklar sig alla leið niður á háls. Við hlið hennar stendur smávaxin stúlka og afgreiðir í óða önn. Ernst hallar sér upp að rúðunni, en þá snýr konan sér út að glugganum, og Ernst hrekur saman og hypjar sig á burt.

»Sellurnar okkar — hugsar hann — voru ekki nógvirkar. Tökum t. d. mína sellu. Af 45 manns voru aðeins 12 starfandi! — Bölvuð breytan, ég er alveg að leka niður!«

Hann kemur nú að Minniskirkjunni í þriðja sinni. Eins og geislar liggja aðalgöturnar út frá þessum miðdepli. Vinstra megin við Rómanska kaffihúsið standa þrír einkennisbúnir nazistar með gúmmíkylfur og skambyssur. Á handleggsborðanum stendur: »Aðstoðarlög-regla«. Löggregluþjónninn, sem stendur á miðri akbrautinni og stjórnar umferðinni, lyftir handleggjunum í nútíu gráða horn. Það marrar í hömlum bifreiðanna. Öll farartæki nema staðar. Löggregluþjónninn snýr sér um fjórðung umferðar og bendir til hægri með hvíthanck-aðri vinstri hendinni. Heil hersing aksæra kemur í áttina. Petta endurtekur sig hvað eftir annað í fullri röð og reglu. Ernst stendur kyrr og hallar sér létt fram að girðingunni, sem er meðfram gangstéttinni þarna á götuhorninu.

»Æ, fæturnir á mér, fæturnir á mér! Ef maður gæti setzt einhversstaðar niður stundarkorn! Pessar eilífu stöður og flakk! Bráðum hníg ég niður. Bíttu á jaxlinn!«

Ernst finnur, að þessi sjálfshvatning kostar hann nú meiri orku en áður. Hinir ríkmannlega búnu fót-gangendur taka að virða hann fyrir sér. Hefðardama í stuttum jakka gengur framhjá. Hún hefir slegið hár-fléttunum fram um brjóstin, og bláa pilsíð hennar er slétt og strokið. Hún talar um hina nýafstöðnu »Endurnýjunarhátíð Pýzkalands«: »Ég gaf mig fram til að taka þátt í fjársöfnuninni. Petta eru svo anzi huggulegir

strákar alltsaman. Finnst þér það ekki líka?« Sú sem með henni gengur, klædd meira í samræmi við tízkuna, á háum hælum og með hattkúfinn á ská, eins og hálfmána yfir trjákrónu, hagræðir töskunni undir handlegg sér og segir: »Maðurinn minn er líka genginn í flokkinn!« Hún vaggar sér drýgindalega í mjóum mjöðnum um. »Það er alveg dásamlegt! Svona gat það heldur ekki gengið til lengdar! Auðvitað tek ég líka að mér ýmisleg smástörf. — Hefirðu heyrt það, frændi minn er orðinn stormsveitarstjóri!«

Pær ganga um hríð rétt á undan Ernst. Umferðarljósastaurinn varpar frá sér gulum geislum.

»Nú er ekkert undanfæri, ég verð að setjast einhversstaðar. Ég get ekki lengur staðið á fótunum. Ég fer inn í Tiergarten og sezt þar á bekk! Ef ég hefði svolítið betri húfu á höfðinu! Hún á eftir að koma mér í klípu!«

Það fer hrollur um hann.

»Nú væri gott að fá heitt kaffi — já, það væri svei mér ekki ónýtt!«

Tveir menn staðnæmast fyrir framan hann. Bifreið beygir fyrir hornið. Sá, sem gengur hægra megin, styðst við göngustaf sinn. Hann er með harðan hatt og í svörtum frakka úr vönduðu efni. Allur er hann mjög mikill á þverveginn. Hann snýr sér að hinum og segir: »Par hafið þér misst af miklu! Það hefðuð þér fyrir hvern mun átt að sjá! Þá er hægt að nota, þeir ganga fyrir okkur gegnum eld og bál! Par er engin hálfvelgja! Önnur eins liðssýning hefir aldrei áður séðst!!! Við skulum láta hvern hlut njóta sannmælis, herra leyndarráð, en það verðið þér þó að viðurkenna, að því líkt og annað eins hefir hvorki séðst hjá Reichsbanner né öðrum skipulögðum liðum! Þvílíkur þjóðernisandi! Þvílíkur hermannskubragur! Það getur ekki hjá því farið, að það hrífi mann með sér!«

Ernst hefir beygt inn í Tiergartenstrætið. Á hægri hönd honum er Eden-gistihúsið. »Par myrtu þeir Karl Liebknecht og Rósu Luxemburg«, hugsar hann með sér.

Ef ég hraða mér nú ekki, þá hnig ég niður á miðri leið! En bíðið þið við, nú gerist eitthvað sögulegt!«

Niður Tiergartenstrætið koma fjórir fasistar gangandi. Peir eru í heitum samræðum. Nú eru þeir komnir yfir brúna, þar sem Rósu Luxemburg var drekkt 1919. Fyrir tveim dögum fannst þarna í vatninu lík af óþekktum manni, sem virtist vera af Gyðingaættum.

Blóðið stígur Ernst til höfuðsins. Sulturinn er hættur að brjótað um í maga hans, en í höfðinu er einhver ókyrrð Það er eins og verið sé að togast þar á um eitthvað. Ef til vill eru það hárin, sem rísa á höfði honum.

»Ef ég lenti nú í klónum á þeim —«

Hann hniprar sig saman í herðunum. Hann er of máttfarinn til þess að geta gert sér upp látbragð. Hver getur endalaust haldið áfram að haga sér eins og leikari, eftir þriggja sólarhringa vökur?

Sá yngsti talar við hina í miklum ákafa. »En það stoðaði ekkert! Haldið þið, að svinið hafi látið nokkuð uppi? Tennurnar voru líka allar úr honum, og við héldum áfram að gefa honum á nasirnar. Blóðið lagaði úr kvíkindinu! Þið hefðuð átt að sjá, hvernig hann skalf og nötraði! Þá datt mér allt í einu í hug að þskera upp legubekkinn. Ég byrja á því, en lögregluþjónninn, sem með okkur var, ætlar að hindra það. Þið megið vera vissir um, að sá fékk að heyra sitt af hverju!! — Auðvitað skárum við bekkinn upp. Og hvað haldið þið, að við höfum fundið?« »Flugrit??« skýtur einn þeirra inn í. — »Nei, það var Mauser-riffill með 40 skotum!«

Andlit unglingsins sýnir, að hann bjóst við stórkostlegum áhrifum af sögu sinni. Hin köldu, gljáandi augu hans horfa örgrandi á hina. Þetta kæruleysi!

Nú eru þeir komnir alveg að Ernst. Sá, sem við hlið hans gengur, annar í röðinni frá vinstri, hefir hardari andlitsdrætti. Andlit hans er beinamikið. Hann hefir ekki þennan vangamjúka fyrirmannleik broddborgara-piltanna, sem með honum eru. Hann er auðsjáanlega verkamaður. Hann kemur auga á Ernst. »Parna er einn!« hrópar hann. Sá yngsti setur á sig hið fyrirskip-

aða snið. Metorðagirnin geislar út frá herðakömbum hans, eins og hinar fimlegu hneicingar og kurteislegu hreyfingar, sem hann er vanur. Hann er vafalaust ástundunarsamur skólapiltur, sem kemur sér áfram í lífinu. »Grípum hann!« segir hann við hina.

Peir staðnæmast frammí fyrir Ernst. Hann tekur á allri sinni stillingu. Á nokkrum sekúndum verður honum ljóst, hvað um er að vera. »Nú dugar ekki annað, en varðveita stillinguna! Ekki að missa kjarkinn, ekki roðna!« Hann gengur hratt fram hjá, eins og maður, sem er önnum kafinn. Bifreiðar þjóta fram hjá. Tvær af hetjunum verða að stanza á meðan.

»Bak við brúna eru tré!«

Yfir Tiergarten liggur ljósgul rák; naktar greinar trjárisanna sveiflast fyrir léttum vindi. Það gljáir á rennisléttu akbrautina.

»Stanzaðu!« Ernst lætur sem hann heyri ekki. »Stanzaðu! Halló!« öskrar nú aftur einn af þeim fjórum. Sá kinnbeinamikli hleypur og nær Ernst á undan hinum, þrífur í hálsmál hans.

»Bíðið við, kunningjar!« segir Ernst mjög svo öruggum rómi og neytir nú sinna síðustu krafta. Hann veit, að það er fásinna, en . . .

»Stöðvið hann! Stöðvið hann!« Sá kinnbeinamikli er rétt á eftir honum. »Stanzaðu, eða ég skýt!« »Halló, þú þarna úr kommunistaherbúðunum!« Fótgangendurnir nema staðar undrandi. Petta hrífur. Lítill feitur maður sveiflar göngustaf sínum í holdugri hendinni. Ernst tekur lykkju á leið sína. Göngustafurinn sviptir af honum húfunni. »Berjið hann! Berjið hann!«

Tvær frúr staðnæmast óttaslegnar. »Petta er alls ekki fallegt!« kemur fram á milli hárauðra varanna, og vatnsblá augun geisla meðaumkun.

»Það er búið!« Hann finnur til stings í mjöðminni. Óþokkarnir eru of margir.

Um allt strætið heyrast ópin: »Lemjið þið Gyðingahundinn! Moskoviti! Stöðvið þið bólvaðan þrjótinn!«

Hann er kominn á brúna. Enginn tími til umhugs-

unar, Ernst sveiflar sér yfir handriðið. Það fer kippur um óaldarflokkinn. Petta kom þeim á óvart.

Síðdegisró þessa vordags hvílir yfir borginni, gulleit og gagnsæ.

Vatnsdropar ýrast í allar áttir, og undir brúnni skýtur upp vatnsbólum.

Hið vaknaða Pýzkaland teygir sig fram yfir handrið brúarinnar. »Parna er hann! Parna!« — »Gáið þið að! Látið hann ekki sleppa!« Fasistarnir hlaupa yfir að hinu handriðinu.

Sundtök Ernsts eru þreytuleg, útlimir hans eru þungir sem blý. Í þessu kemur hann fram undan brúnni hinumegin.

Það er blásið og blístrað. »Bólvað svínið!«

Bjargvættir Pýzkalands stofna til skotæfinga.

Kvenmaður rekur upp óp. Hljóðin í henni skafa innan á mönnum eyrun. Skerandi tónar rykkja í þanin raddböndin. Hún nötrar öll og patar út í loftið. Einhverjur eru svo nærgætnir að kalla á leigubíl.

Karl Heinz, stúdent á öðru skólaári, sigrar í skotkeppninni.

»Sú hitti!« segir hann glottandi.

Ernst sekkur.

»Bravó! Bravó!« hrópa þeir og klappa lof í láfa. Mjúkur floshattur blaktir yfir hópnum. »Niður með landráðamennina! Pýzkaland, vaknaðu!«

PRENTSMIÐJAN DÖGUN — REYKJAVÍK